

Velikost a bída doktorandského studia politologie

Jako předseda Oborové rady politologie na Fakultě sociálních věd University Karlovy, jako „školitel“ (slovo se mi nelíbí) řady doktorandů současných a minulých (z těch minulých jmenuji např. PhDr. Miloše Brunclíka, Ph.D., doc. PhDr. Tomáše Lebedu, Ph.D., PhDr. Marka Skovajsu, Ph.D. nebo JUDr. PhDr. Karla Šimku, Ph.D., ze současných aspoň PhDr. Davida Příhodu nebo PhDr. Matěje Trávníčka), last but not least také jako bývalý „asistent doktorand“ na Ženevské universitě bych se rád podělil o trochu dojmů a zkušeností. Začal bych tím, čeho jsem si všiml už velmi dávno, když jsem se zamýšlel nad životním dílem jednoho významného švýcarského myslitele: u mnoha lidí zůstane disertační práce nejdůležitější odbornou prací v jejich životě, i když se stanou vysokoškolskými pedagogy, dlouhé desítky let působí na nějaké universitě a hodně odborně publikují. Na to bych chtěl především upozornit začínající doktorandy.¹ Využijte tohoto období: i kdybyste žili do sta let, třeba už se Vám nikdy nenaskytne taková příležitost psát odbornou práci. Proto jsem také rád, že zatím (myslím, že se to brzy změní) zůstává zvykem u oboru politologie (na rozdíl třeba od oboru ekonomie), že se i při docentském habilitačním řízení od uchazeče očekává skutečná monografie, nikoli pouze soubor statí, byť by měly sebevětší „impact factor“.

Období, kdy mladý adept společenských věd připravuje svou disertační práci, je v každém případě výjimečné pro jeho budoucí vědeckou a akademickou dráhu. Souvisí s tím další okolnost, kde má zkušenost je jednoznačná: je veliký rozdíl v procentu úspěšnosti interních (prezenčních) doktorandů a externích (kombinovaných) doktorandů. Je pravda, že z metodologického hlediska je třeba interpretovat tuto skutečnost opatrně: ve většině případů ti „lepší“ jdou na interní doktorandské studium a ti „horší“ na externí, takže to nelze mechanicky srovnávat. Jak by to dopadlo, kdyby ti „lepší“ volili naopak externí studium a ti „horší“ interní? Ale i kdyby odborná kvalita prezenčních a kombinovaných studentů doktorského studia byla stejná, přece jen by prezenční dopadli lépe. Jedním z důvodů je, že v současné době se na universitní studium vůbec – a o doktorandském to platí přinejmenším dvojnásob – natolik „formalizuje“ a byrokratizuje, že kombinovaný student doktorského studia může „vypadnout“ prostě z úředních důvodů, aniž si toho je vědom. Kromě toho je užitečné pro doktoranda být v kontaktu s universitou nejen proto, aby neprošvihl nějaký požadavek úředního šimla, ale také a především proto, že ho to rozhodně k disertační práci motivuje.

V posledních letech se zvyšují v oboru politologie nároky na metodologii. Logicky se to projevuje jednak v doktorandských projektech, které je třeba po této stránce důkladně připravit a neméně důkladně kontrolovat ze strany „školitelů“ a oborové rady, jednak v požadavcích na průběh doktorandského studia (nutnost absolvovat metodologické kurzy nebo semináře). Je známo, že metodologie nebývá u většiny českých politologů silnou stránkou, a tak se to projevuje i u projektů disertačních prací i v disertačních pracích samých.

---

¹ Pro zjednodušení budu v textu hovořit o „doktorandech“, ale je samozřejmé, že se to vztahuje stejně na obě pohlaví, a té lepší polovině lidstva se předem omlouvám za užívání mužského tvaru.

Nejednou čteme nějakou frázi o tom, že se bude postupovat podle té a té metody... Každý si však všimne, že ta fráze tam byla zcela neorganicky včleněna a nijak se zbytkem textu nespojuje. V této věci může být užitečné absolvovat nějaké kursy nebo semináře v zahraničí. Dnes patří k našim předním metodologům mezi politology PhDr. Karel Kouba, Ph.D. Ten se naučil metodologii zejména na jedné americké universitě. Dnes učí on sám kvalitativní metody v politologii. V učebnici *Úvod do studia politiky*, v níž jsem editorem a autorem čtyř kapitol, má právě Karel Kouba dvě metodologické kapitoly. Průkopnickou knihou je v českém prostředí kolektivní práce pod vedením prof. Ing. Petra Druláka, Ph.D., *Jak zkoumat politiku*.

Dalším aspektem, nad kterým bych se rád zamyslel, je vztah mezi doktorandy a „školiteli“. Osvědčilo se mi zapojovat své doktorandy do výzkumných grantů. Rád vzpomínám zejména na spolupráci s dnes už docentem Tomášem Lebedou – v době, kdy byl mým doktorandem, měl nejen on prospěch ze mě, ale i já prospěch z něho. Školitel by ale měl brát v úvahu zájmy doktoranda a ne ho používat jen jako „pomocnou sílu“. Co mi trochu vadilo u grantů, přinejmenším u některých grantových agentur, byla velká administrativa. Pro dva mé velké granty jsem si prostě musel najmout jednu pracovníci, která zajišťovala veškerou administrativu.

Samozřejmě vztah mezi doktorandem a školitelem je snazší, když doktorand pracuje na tématu, které je školiteli blízké. Tak tomu však není vždycky a nastávají pak obvykle potíže – především pro doktorandy, ale i pro školitele. Co když uchazeč o doktorské studium má výborný projekt, ale na téma, které na universitě nikdo „nedělá“? A co když školitel nějakého doktoranda „zdědí“ po někom, kdo zemřel nebo byl „odejit“? Určitou výpomocí může být, že si najde kromě toho „konzultanta“ třeba mimo onu universitu. Zkušenost však učí, že v takovém případě nebývá pro doktoranda vždycky snadné onoho konzultanta nejprve najít a především s ním pak skutečně „konzultovat“. Co z těchto zkušeností vyvodit? Nikoli to, abyste si vybírali k disertaci téma, které vám nevyhovuje, ale abyste vzali v úvahu i to, zda pro své téma najdete někoho, kdo by byl schopen a ochoten Vám pomoci.

Tuto svou volnou úvahu bych rád zakončil zcela jinak, než jsem ji začal. Začal jsem tím, jak je disertační práce důležitá, že leckdy autor už nic významnějšího ve svém odborném životě nestačí napsat. Zkušenost však učí, že někteří doktorandi nejsou schopni svou disertační práci dokončit. Stále se jim zdá, že tam něco ještě schází apod. Těm bych rád vzkázal toto: ať je disertační práce sebedůležitější, je to v podstatě jen jakási větší zkouška. I když disertační práce nebude dokonalá (a která z nich kdy byla dokonalá), je třeba ji jednou skončit, vytisknout, svázat a odevzdat. Je to důležitá etapa v akademické dráze, ale jde přece jen o pouhou etapu, kterou je třeba uzavřít, aby se mohlo jít dál. K tomu přeji všem doktorandům politologie mnoho zdaru.